

โรคพิษสุนัขบ้า

(Rabies)

* ประวิง สามโกเศศ สพ.บ.

ได้รับรายงานข่าวจากองค์การอนามัยโลก (World Health Organization — WHO) ในเรื่องการเคลื่อนไหวของโรคพิษสุนัขบ้า ก็ขอนำมาเล่าสู่กันฟังบ้าง.

ในรายงานแจ้งว่า ขณะนี้โรคพิษสุนัขบ้าจะระบาดแพร่หลายไปทั่วทุกหนแห่งในโลก คุณคามอันตรายต่อชีวิตมนุษย์และสัตว์อยู่มาก ๆ การระบาดของโรคนั้น ในอเมริกาได้เกิดจากค้างคาวเป็นพาหะแพร่โรค ในยุโรปจากสุนัขจิ้งจอกและสุนัขจรรรมดา ในอเมริกาและแคนาดาจากตัวสกั้งค์ และค้างคาวในเอเชียจากสุนัขที่วิ่งเล่นพ่วนตามถนน และในอาฟริกาจากลิง.

ตามความรู้สึกของคนทั่ว ๆ ไปว่าสุนัขเป็นเป็นผู้รับผิดชอบในการแพร่โรคมากที่สุด แต่พิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าไม่มากที่สุด มีส่วนอยู่บ้างเท่า ๆ กันหรืออาจ

จะน้อยกว่าสัตว์ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ก็เป็นได้ มีเหตุการณ์เกิดขึ้นครั้งหนึ่งหลายปีมาแล้วที่ชายเขตแดนติดต่อบริเวณระหว่างประเทศอาฟกานนิสถาน กับ อิหร่าน สุนัขจิ้งจอกบุกโจมตีกองคาราวานอูฐ ฆ่าอูฐ

* ที่ปรึกษาฝ่ายไทยในการจัดทำวารสารเอเชียปศุสัตว์ของ APHCA

และสัตว์อื่น ๆ ตายไป 70 กว่าตัว ชาวพื้นเมืองต่างเกรงกลัวโรคนี้จะแพร่ระบาดโดยผ่านทางสุนัข ต่างก็ฆ่าสุนัขของตนตายเกลี้ยง แต่ตัวเองกลับไม่กลัวติดโรคตั้งนี้เป็นต้น.

คิดย้อนหลังไปสัก 5,000 ปี จะเห็นว่าการที่เชื้อพิษนี้ยีนยงคงมาได้จนถึงทุกวันนี้ นับว่าเก่งกล้าเข้มแข็งจริง ๆ กาลเวลาที่ล่วงมาทำให้สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เปลี่ยนสภาพไปอย่างมาก วิวัฒนาการของวัตถุและดินฟ้าอากาศเปลี่ยนไปในทุกวิถีทาง แต่เชื้อไวรัสของโรคนี้ก็อดทนปรับตัวเองยืนหยัดอยู่ได้อย่างแข็งแรงตลอดมา การแพร่ตัวของมันก็อยู่เพียงที่ว่าจากในน้ำลายที่เป็นพิษของสัตว์ตัวหนึ่งผ่านไปยังอีกทีหนึ่งเท่านั้น จะโดยการกัดหรือเชื้อพิษผ่านเข้าทางบาดแผล ๆ รอยขีดข่วนก็ตาม ถ้าเป็นทางรับสัมผัสทางผิวหนัง เชื้อพิษก็ไม่สามารถแทรกซึมเข้าไปได้

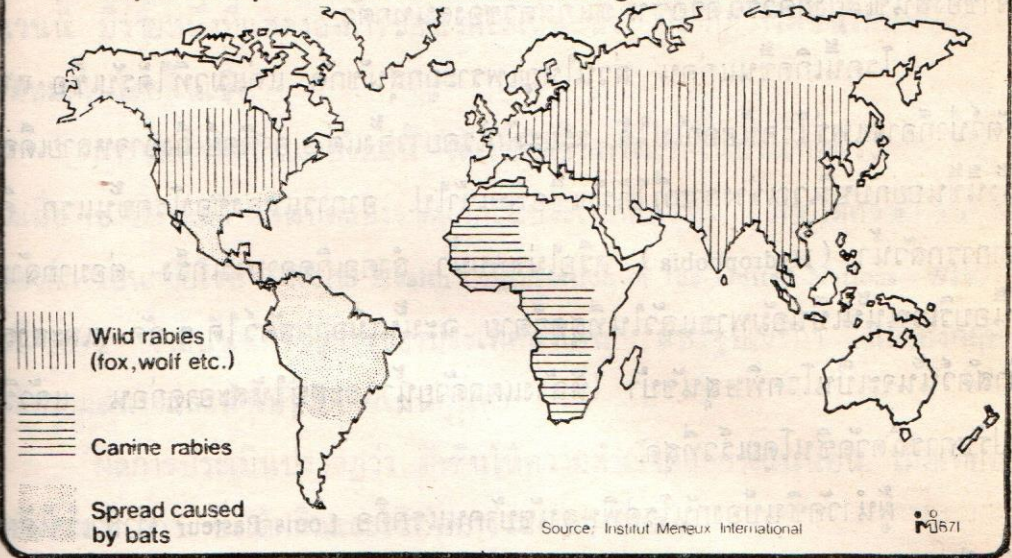
การแพร่ของโรค

ตามรายงานแจ้งว่า เท่าที่พอสังเกตเห็นเป็นทางการ โรคเกิดและแพร่หลายจากซีกหนึ่งไปอีกซีกหนึ่งของทวีปยุโรป คือจากตะวันออกไปทางตะวันตก ระยะทางแพร่โรคประมาณปีละ 40 ก.ม. เริ่มจากประเทศโปแลนด์ ตั้งแต่ปี 2482 เป็นต้นมาถึงปี 2517 โรคระบาดเข้าถึงฝรั่งเศส ตามรายงานว่าสถิติเกิดขึ้นเป็น 2 เท่า ขณะนี้ถึงประเทศเยอรมัน และครอบครองพื้นที่ทั้งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันตะวันตกและเยอรมันตะวันออกแล้ว กำลังเดินทางต่อไปผ่านเบลเยียม เนเธอร์แลนด์ เข้าทางใต้ของออสเตรีย สวิสเซอร์แลนด์และได้เข้าถึงอิตาลี ยูโกสลาเวีย และกรีซแล้ว

ความยากลำบากอยู่ตรงที่ประเทศต่าง ๆ ไม่จำเป็นต้องรายงานเกิดของโรคพิษสุนัขบ้าให้ WHO ทราบ แม้ WHO จะขอรับรองก็ตาม แผนภูมิข้างบนนี้แสดงโรคพิษสุนัขบ้าเกิดเมื่อปี 2515 อย่างไรก็ดี จากคำขอรับรองของ WHO ก็มีแจ้งตอบมาจากประเทศต่าง ๆ บ้าง 36 ประเทศไม่มีโรคนี้ มีพื้นที่ในโลกอยู่เพียง 2 แห่ง ที่ปลอดจากโรคนี้อย่างแท้จริง คืออาณาบริเวณเขตแอนตาร์ดติก และทวีปออสเตรเลีย

RABIES MENACE

Rabies now has footing in every continent except Antarctica and Australia. In Europe westward spread has reached Paris. Main culprits in spread are wild animals, dogs and bats.

36 ประเทศที่แจ้งว่าไม่มีโรคนี้ ส่วนมากภูมิประเทศเป็นเกาะ มีน้ำทะเลที่เค็มจัด เป็นเกาะป้องกัน

แม้ว่าตั้งแต่ปี 2443 มา อังกฤษไม่มีโรคนี้ระบาดใหญ่ก็ตาม แต่สถิติเมื่อปี 2462 ก็แจ้งว่ามีระบาดครั้งหนึ่ง นั่นคือมีทหารคนหนึ่งกลับจากประเทศฝรั่งเศส ได้นำสุนัขตัวหนึ่งติดตามกลับบ้านด้วย ปรากฏภายหลังว่าสุนัขตัวนั้นเป็นบ้า โรคจึงเกิดระบาดแพร่หลายใหญ่ออกไป ทางกรมต้องใช้เวลาถึง 4 ปี จึงควบคุมสถานการณ์ของโรคได้ ครั้งนั้นมีสุนัข 300 ตัว ติดเป็นโรคนี้ โรคแพร่กว้างออกไปตั้งแต่สกอตแลนด์จนถึงเขตอังกฤษตะวันตกเฉียงใต้ ต่อมาอังกฤษจึงได้วางมาตรการการป้องกันโรคอย่างเข้มแข็งและจริงจังยิ่ง ได้จัดทำล้งการป้องกันให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ราชนาวิกทูลาได้รับคำสั่งไม่ให้มีสุนัขและแมวแม้แต่หนึ่งตัวในเรือ

การต่อสู้กับโรคพิษสุนัขบ้า

โรคกลัวน้ำที่เกิดจากถูกสุนัขกัดนั้น เราต่อสู้ได้โดยการฉีดวัคซีนคุ้มโรคให้แก่สัตว์เลี้ยงให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ พร้อม ๆ กับทำลายสุนัขที่เพื่อนบ้านอยู่ตามถนนเจ้าของสุนัขเลี้ยงก็ควรฉีดวัคซีนให้แก่สัตว์ของตนทุกตัว.

โรคนี้เกิดขึ้นแก่คน ส่วนใหญ่เพราะถูกสุนัขกัด แต่แมวที่ได้รับเชื้อ และสัตว์ป่าก็อาจแพร่โรคนี้ออกไปได้. ระยะฟักโรคนานตั้งแต่ 3 อาทิตย์ ถึงอาจหลายเดือน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริเวณร่างกายที่ได้รับเชื้อพิษเข้าไป. อาการแสดงของโรคขั้นแรก คืออาการกลัวน้ำ (Hydrophobia) หรือไม่ชอบน้ำ ล้าคอเกิดอาการเกร็ง ต่อมากล้ามเนื้อบริเวณนั้นเป็นอัมพาตแล้วในที่สุดก็ตาย ฉะนั้นเมื่อถูกสัตว์ใด ๆ กัด และสงสัยว่าสัตว์นั้นจะเป็นโรคพิษสุนัขบ้า ให้ล้างแผลด้วยน้ำและสบู่ให้สะอาดก่อน แล้วรีบไปรับการฉีดวัคซีนโดยเร็วที่สุด.

ผู้นำวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าคนแรกคือ Louis Pasteur ทำสำเร็จได้ผลเมื่อปี 2429 โดยเอามันสมองของสัตว์ที่เป็นโรคมาลดเป็นวัคซีนตามกรรมวิธีที่ทำให้เชื้อไวรัสอ่อนพิษลง แต่ Antigenic Property ยังคงสมบูรณ์อยู่. วัคซีนนี้ได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ตลอดมาในรอบร้อยปีนี้ แต่ยังมีผลเสียอยู่บ้าง คือต้องฉีดถึง 14 เข็ม จึงจะเต็มตามโค็ส. ต้องฉีดเข้าที่บริเวณหน้าท้องให้มีอาการเจ็บปวด และสุดท้ายหลังจากฉีดครบโค็ส (14 เข็ม) แล้ว อาจจะมีโรคแทรกทางระบบประสาทเกิดขึ้นได้ ทำให้เกิดอาการเป็นอัมพาตในระดับต่าง ๆ กัน มีไข้ขึ้นสูงจัด และอาจถึงตายได้ คำณวนวันว่าอัตราการตายด้วยโรคแซกมี 15 %

พิชิตโรค

เป็นที่น่ายินดียิ่งที่มีรายงานมาว่า บัตนีวิทยาศาสตร์การแพทย์ได้พิชิตโรคพิษสุนัขบ้าได้แล้วในทางการรักษาแก่ผู้ที่ได้รับเชื้อพิษไวรัสโรคนี้จากการถูกสัตว์ที่เป็นโรคกัด

วัคซีนแบบใหม่นี้ ว่ากันว่าให้ผลสำเร็จในการรักษา 100 % เต็ม อันนี้ได้จากทดลองในประเทศฝรั่งเศส และอิหร่าน.

อายุรแพทย์ชาวอังกฤษได้ทำการรักษาคนไข้โรคพิษสุนัขบ้า 49 คน ในจำนวนนี้ มีรายหนึ่งที่แสดงอาการของโรคให้เห็นแล้ว ปรากฏว่าวัคซีนได้ฆ่าเชื้อพิษไวรัสหมดไปโดยสิ้นเชิง.

การจัดทำวัคซีนแบบใหม่นี้ ได้เริ่มคิดขึ้นครั้งแรกในประเทศฝรั่งเศส ประมาณเมื่อ 10 ปีมาแล้ว เริ่มทดลองรายแรกในประเทศอิหร่าน ภายใต้ความควบคุมขององค์การอนามัยโรค (World Health Organization of the United Nations—WHO) เมื่อปี 2512 จากนั้นนักวิชาการของประเทศสวีเดน สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ ได้ให้ความสนใจและนำไปวิจัยประเมินคุณค่า.

ผลการประเมินปรากฏว่า วัคซีนให้ผลสำเร็จผลอย่างแน่นอน. เมื่อเทียบกับวัคซีนแบบเก่า ซึ่งได้ผลิตและใช้กันมาร่วม 100 ปีแล้ว.

วัคซีนแบบใหม่นี้ผลิตที่ Institut Merieux International ที่เมืองลียง ประเทศฝรั่งเศส ใช้สมองสัตว์ที่มีอายุน้อยมาก หลักสำคัญอยู่ที่การทำ Culture โดยใช้ Human Diploid cells (เซลล์ซึ่งมี Chromosome ปกติ)

วัคซีนแบบใหม่นี้ใช้นาदन้อยลง ฉีดเพียงเข็มเดียวก็พอ (หรือเพิ่มความมั่นใจ จะฉีดซ้ำอีก 1 เข็มก็ได้) ไม่เจ็บเมื่อฉีด ฉีดบริเวณต้นแขน. ประการสุดท้าย ให้ผลในการคุ้มโรคได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด.